

27 Mayıs'ın İzinde Türk Solu ve Milliyetçilik: Kemalizm ve Yön Hareketi, Milli Demokratik Devrim*

Ezgi PINAR*

Son yıllarda Türkiye'de kimi sol yapılarda ulusalcılık eğilimlerinin arttığı görülmektedir. Kemalist kanatta olduğu kadar kendini sosyalist tanımlayan kanatta da bu eğilim belirgin şekilde yükselmektedir. Anti-Amerikancı söylemler ve "Amerikan uşakçılığı" suçlamaları sözü edilen iki kanatta geniş kesimlerde yankı bulmaya devam etmektedir. Ulusalcılık veya ulusal solculuk, anti-emperyalizm, ulusal kurtuluş savaşı veya bağımsızlık savaşı söylemlerinden beslendiği ölçüde Kemalizm'le, daha özeldede Kemalist milliyetçilikle doğrudan ilişkilendirilmektedir. Türkiye'de son süreçte yaşanan ve cumhuriyet mitingleriyle daha görünür hale gelen gelişmeler Kemalizm ve Türk Solu arasındaki ilişkiyi bir kez daha gündeme taşımaktadır.

Türk Solu'nun tarihine göz attığımızda Kemalizm'in hiç de azımsanmayacak bir yer tuttuğunu görürüz. Sosyalist düşüncenin Kemalist milliyetçiliğe ve Kemalizm'e bu yakınlığı solun bu topraklarda kendini bir güç olarak göstermeye başladığı 1960'lı yıllarda en berrak haliyle yaşanmıştır. Bu yaklaşma ve belki ondan da öte iç içe geçmenin arkasında Türkiye'ye dair yapılan toplumsal, siyasal ve en önemlisi ekonomik analizler yatmaktadır. Bu analizlere göre, Türkiye'nin az gelişmiş bir ülke olarak sosyalizme geçiş yolu gelişmiş kapitalist ülkelerden farklı

* 10. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi'nde yapılan sunumun metinleştirilmiş halidir.

** ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Yüksek Lisans Öğrencisi

olacaktır ve olmalıdır. Ekonomik olarak bağımsızlığını tesis edememiş Türkiye için sosyalizm henüz uzak bir hedef olarak düşünülmelidir. Bu yol ekonomik ve/veya siyasi bağımsızlığını kazanamayan ülkelerin; farklı söyleyişlerle ifade edecek olursak, Üçüncü Dünya ülkelerinin, az gelişmiş ülkelerin, yarı-sömürge veya sömürge ülkelerin izlediği ortak yoldur.

Sol düşüncenin ve eylemin tarihini evrenselci sol ve özgücü sol olarak iki mecraya ayıran Suavi Aydın, Türkiye'deki sol/sosyalist akımların büyük çoğunluğunun "özgücü" mecranın etkisinde kaldığından söz etmektedir (1998:59). Bu "özgücü mecrası" esas itibarıyla Üçüncü Dünya ülkelerine özgü kabul edilen Milli Demokratik Devrim savından beslenmektedir. Suavi Aydın'ın yaptığı ayırım bu yazıda anlatılacak olan, sol içindeki bir eğilimi tanımlayabileceğimiz bir ayırım olması ve de bir tarihsel eğilimin izini sürmeye yardımcı olması itibarıyla dikkate değerdir. Burada, özgüçülük ve dolayısıyla milli demokratik devrim savının benzer koşulları taşıyan ülkelerde benzer konjonktürde ortaya çıkan evrensel bir boyutunun olduğunun altını çizmek yararlı olacaktır. Komintern'in az gelişmiş ülkeler için çizdiği bir devrim modeli olan aşamalı devrimin bir aşamasıdır milli demokratik devrim. Somut durumun somut tahlilinden hareketle şekillenen Milli Demokratik Devrim (MDD) tezinin özgüçülüğü bu bağlamda ele alınmalıdır. Bir toplumsal dönüşümün, devrimin izleyeceği yolun muhakkak ki o ülkenin özgül koşullarına bağlı olduğu bilgisini akılda tutarak; özgü olma durumu ve evrensel sosyalist idealler ve yollar değerlendirilmelidir.

Ek olarak, Kemalist rejim ile sosyalistler arasındaki ilişkinin ülke koşulları dışından da beslendiği bir dipnot olarak düşünmeli. Sovyetler Birliğinin az gelişmiş ülkeler için öngördüğü kapitalist olmayan kalkınma yolu ve ulusal mücadelelerin desteklenmesi politikası Türkiye solunda yazı boyunca bahsedilen geleneği oluşturan ayaklardan biridir. Bir yandan da özgücü eğilim tanımlamasının kullanılması, bu coğrafyaya, bu millete, bu ekonomik yapıya özgü sosyalizm anlayışını açıklar niteliktedir. Ancak bu durum sosyalizmin genel değer ve kavramlarının yer yer törpülenmesi, milli birlik ve bağımsızlık gibi değerlerin ön plana çıkması sonucunu doğurabilmektedir.

Bir ulusal kurtuluş mücadelesine dayanan Kemalist söylem de bu özgücü eğilimi pekiştiren ve bir yandan onunla pekişen kaynakların bir parçası olmuştur. Anti-empyrialist bir mücadele olduğu kabul gören Kurtuluş Savaşı ve onu izleyen Kemalist Devrim, boyunduruk altındaki mazlum milletlere bir umut ışığı olmasıyla öncelikle yurtsever olan ve olması beklenen her sosyalist için bir kalkış noktası ve bir dayanak olarak benimsenmiştir. 1960'lar solunu harekete geçiren de bir şekilde yozlaşmış ve yarım kalmış "Kurtuluş Savaşı"nın tamamlama

gerekliliği ve arzusu olmuştur. Amaç da demokratik devrim yoluyla “Tam Bağımsız, Demokratik Türkiye”yi inşa etmek olarak dillendirilmiştir. Bu tarihsel ilişkisellik noktasında, görünen o ki sosyalist ideoloji Kemalist hegemonyaya kolaylıkla eklenmiştir.

1960’larla birlikte daha kritik bir hal alan bu ilişki Cumhuriyetin kurulduğu yıllara, 1930’larda ortaya çıkan Kadro Hareketi’ne uzanmaktadır. “Türk milli kurtuluş hareketini” ve onun “tamamıyla kendine özgü olan milliyetçiliğini bize benzer memleketlerin gireceği milli kurtuluş hareketleri içinde örnek” sayan (Aydemir,1968:191) Kadro Hareketi Kemalizm ağırlıklı olmakla birlikte, Kemalist milliyetçilikle sosyalizmin birleştirilmeye çalışıldığı tipik bir form olarak tanımlanabilir. 1960’larla birlikte bu birleşmenin Marksist literatürden ve sosyalist ideolojiden daha çok beslenen başka bir formu karşımıza çıkmaktadır. Özgürlükçü ve sol sıfatları da verilen 27 Mayıs 1960 darbesiyle bu ilişkinin ivme kazandığından söz edilebilir. Sonraki siyasal atmosfer üzerinde etkisi olan 1961 Anayasası, demokratik hak ve özgürlüklerin kullanılması bağlamında görece geniş imkanlar sağlamıştır. Sosyalist hareketin canlanması, genel anlamıyla solun yükseliş bu döneme denk gelmektedir. Bir askeri darbe sonrası ortaya çıkan bu ortam ordunun toplumsal gelişmede ilerici bir rolü olduğu inancını pekiştirmiştir. Sosyalist örgütlerde, hareketlerde ‘Milli Ordu’, ‘Milli Sanayi’, ‘Milli İktidar’ ve ‘İşçi-Köylü-Gençlik-Ordu elele’, ‘Yaşasın işçi-köylü-asker ve gençliğin devrimci dayanışması (Küçük, 1990:324-325) gibi sloganlar göze çarpmaktadır. Sol Kemalizm ve milliyetçi-devrimci bu sentez en saf ifadesini özellikle ve öncelikle Yön Dergisi’nde; daha sonra Mihri Belli’nin öncülük ettiği Milli Demokratik Devrim tezinde bulmuştur. Kuşkusuz Yön Hareketi ve MDD tezinin bileşenleri ve teorik konumlanışları farklılıklar arz etmektedir, diğer yandan MDD Yön Hareketi’nden kadro dahil bir çok şey devşirmiştir. Bu nedenle de izi sürülen tarihi Yön ile başlatmak yerinde olacaktır.

Doğan Avcioğlu’nun Mümtaz Soysal ve Cemal Reşit Eyübođlu ile 1961’de kurduğu Yön Dergisi ve/veya Yön Hareketi zinde güçler tarif edilen asker ve sivil-aydın zümrenin sözcüsü konumunda olmuştur. Bu toplumsal kesim Mihri Belli tarafından da “Kurtuluş Savaşı’nın istiklalci geleneğine sahip çıkmaya ve Türkiye toplumunun ilerici güçleri safında yerlerini almaya” çağırılmıştır. MDD tezi Türkiye sol düşünce hayatında, sosyalist ve devrimci hareketinde oldukça etkili bir rol oynamış; Türk siyasal ve toplumsal yaşamını etkileyen birçok sosyalist ve devrimci yapı bu tartışma çevresinde mayalanmıştır.

Bu anlamıyla, başta belirtilen ilişkidен hareketle Sol/Sosyalist Hareket’in teorik tartışmalarında aldığı yer açısından Yön Dergisi/Yön Hareketi ve MDD tezine bugünden bakmanın anlamlı olacağını düşünüyorum.

Yön Hareketi ve Milli Demokratik Devrim Tezi

60'lı yıllar Türkiye'de siyasi kültürün sol etkilenmeler altında yenilendiği ve siyasetin toplumsal tabanının yaygınlaştığı bir dönem olmuştur. 27 Mayıs 1960 darbesinin hedeflerinden ve niyetinden bağımsız bir şekilde sol rüzgarlar esmeye ve sosyalist ideoloji yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Subaylar ve emekçiler bu yeni durumun yeni öznelidirler ve Türkiye bir yandan askeri cunta örgütlenmelerine diğer yandan işçi ve sol parti örgütlenmelerine tanıklık etmektedir (Aydınoglu, 2007:51). Toplumsal hayatın modernleşmesinde rol oynayan 1961 Anayasası'nın dönemin aydın kesimleri tarafından ilerici olarak görülmesi ve bugün dahi demokratik ve modern addedilmesi bu koşulların ürünüdür. O dönemde Atatürk devrimlerine ve onun en güvenilir koruyucusu olan ordunun sola yakın durduğuna dair inancı sol düşünceye sahip farklı kesimlere derinlemesine sirayet etmiştir. Öyle ki, Aydınoglu Hikmet Kıvılcımlı'nın darbenin ertesi günü Milli Birlik Komitesi'ne İkinci Kuvayi Milliye Gazanız kutlu olsun. Gerçek demokraside Allah yanılmamın diyen bir telgraf çektiğini belirtmektedir (Aydınoglu, 2007:54). Devrimci gençlik örgütlerinden, aydın gruplarına; siyasi partilerden emekçilere bu etki görülebilir. II. Kurtuluş Savaşı söylemi, bağımsızlık vurguları, Deniz Gezmiş ve yol arkadaşları öncülüğünde Samsun'dan Ankara'ya düzenlenen Mustafa Kemal Yürüyüşü ve milliyetçilik ve devletçilik sentezi bu kaynaşmaya sunulabilecek örneklerdir.

Darbenin söylemsel zeminini oluşturan demokrasi, kalkınma ve Kemalizm temaları ordunun ilerici bir unsur olduğu inancını özellikle sosyalistler ve aydınlar gözünde pekiştirmiştir. 27 Mayıs Anayasası'nın sosyalizme ulaşmak için gerekli yasal zemini sağladığına inanan kesimler olmuştur.

Ülkenin en temel sorunu görülen kalkınma meselesi ve çözüm arayışları en gelişmiş ifadesini bu kadroyla- Yön- bulmuştur. 30'ların devletçiliğini hatırlatan kalkınmacılık, hızlı kalkınma vurgusu yarım kalan Atatürk devrimlerinin devam ettirilmesi anlamına gelmekteydi. Bu görüş milliyetçilik ve çağdaş uygarlık olmak üzere iki ana fikri olan Atatürk hareketinin (Avcıoğlu,1996:338) ve Atatürk'ün kurduğu düzenin düzeltilmesini de içermekteydi. Avcıoğlu'na göre "sosyalizm; halkçılık, devletçilik, devrimcilik, laiklik, cumhuriyetçilik ve milliyetçilik ilkelerine dayanan Atatürkçülüğün en tabii sonucu ve devamıdır." (1962(a):3)

Burada, sosyalizm ve Kemalizm arasında kurulan bu ilişkinin dönemin belirgin bir eğilimi olduğuna dair çeşitli örnekler sunulabilir. Örneğin, Yön'den hem stratejik hem model olarak farklı bir devrim anlayışı benimseyen TİP'de de Yön'ün Kemalizm'e yaklaşımına çok benzer bir yaklaşım görülmektedir.

Behice Boran "Atatürkçülere çağrı" başlıklı makalesinde bu yaklaşımı şöyle ifade ediyor:

"Atatürk ilkelerini... birbirine bağlı, bir bütün halinde ele alınca ve bu ilkeleri toplum hayatının, yapısının bütün bölümlerine çelişmelere düşmeksizin teşmil edince ister istemez sosyalist bir sisteme gidilmiş olur. Atatürk ilkelerinin mantığı ve zaruri neticesi sosyalizmdir. Bunun içindir ki... Atatürk ilkelerine sosyalizmin habercileri, tam sistemleştirilmemiş çekingen bir sosyalizm demiştim."(aktaran Atulgan, 2002:53).

Yöncülerin de uzun vadede sosyalizme gidecek olan kalkınma yolu Atatürk devrimlerinin devam ettirilmesidir ve bu anlamıyla ulusal bir yoldur. Avcıoğlu için:

"Sosyalizmin temel hedeflerinden biri, en kısa zamanda ekonomik bağımsızlığın gerçekleştirilmesi ve dış kredilerin eşit şartlarla alınmasının sağlanması olacaktır. Sosyalizm bu anlamda milliyetçidir. Milliyetçilik babında, sosyalistlere toz kondurabilecek fazla sayıda babayiğit mevcut olmasa gerektir..." (1962(a):3).

Dahası:

"Sosyalizm, tek kelimeyle, sosyal adalet içinde hızlı kalkınma metodudur. Sosyal adalet içinde hızlı kalkınma ise memleketimizi bugünkü çıkmazdan kurtaracak tek yoldur. Bunun içindir ki, sosyalizm en büyük milliyetçiliktir." (1962(b).3).

Bu nedenle Kemalizm ve sosyalizmin bir karışımı olan bu sosyalizm Türk sosyalizmi olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde tasvir edilen sosyalizm milliyetçilik, Atatürkçülük ve anti-emperyalizm üzerinden şekillenen veya onlar üzerinden anlatılan bir sosyalizmdir. Bu sosyalizm esas itibariyle bir refah devleti modelinden veya devlet kapitalizmden daha ötesi değildir.

Sosyalizmi bir ulusal ekonomik kalkınmaya denk gelecek şekilde tanımladığını gördüğümüz, Avcıoğlu bir taraftan "Sosyalizm Anlayışımız" adlı yazısında; sosyalizmin tek bir sistem olduğunu, esas ayrıcalıkların sosyalist toplum düzeninin nasıl kurulacağı konusunda ortaya çıktığını söyler (1962(a):3). Bu Türkiye solunu karakterize eden temel farklılıklara da işaret eden önemli bir tespittir. Sosyalist devrim, milli demokratik devrim etrafında dönen ve çok çeşitli ayrışmalara neden olan tartışmalar buradan doğmaktadır. Bu gerçekliğin yanı sıra bu ayrışmalarda

iki farklı teorik çerçeve ve politik zemin olduğu dikkate alınması gereken diğer bir olgudur. Sosyalizmin bu milliyetçilikle yakınsayan biçimi temel çelişkiyi gelişmiş merkez ülkeler ve geri kalmış çevre ülkeler arasında görmekte ve sınıf çatışmasını yok saymasa da (yok sayılan durumlar da söz konusudur) ikinci plana atmaktadır. Bu başlangıç noktası ile sınıfsal mücadeleye ulaşılamamaktadır.

Özelde anti-emperyalist kalkınmacılık, genelde anti-emperyalizm “işçisi, köylüsü, aydını, gençliği, eşrafı ve milli sanayicisi ile birlikte” yürütülen milli bir mücadeledir (İnsel,2003:775). Sömürücü ve işbirlikçi sınıflar dışındaki bütün milleti temsil eden bir örgütlenme aracı ile yürütülen bu milli demokratik mücadele iktidarı hedeflemektedir, ancak bu mücadelede sınıfsal bir önderlikten söz etmek mümkün değildir.

Yöncülere göre Türkiye açısından sosyalizme ancak demokratik milli kurtuluş hareketiyle geçilebilirdi. Az gelişmiş yarı-sömürge bir ülke tespiti yapıldığı Türkiye’de henüz bir işçi sınıfından ve dolayısıyla proletarya ve burjuvazi çatışmasından söz edilemeyeceği için sosyalizm ancak uzak bir hedef olarak belirlenmekteydi. Az gelişmiş ya da çevre ülkelerde sosyalizm için böyle bir maddi temel yoktur. Bu nedenle Türkiye’nin de dahil olduğu bu tip ülkelerde emperyalizme ve işbirlikçilerine karşı mücadelenin öznesi de böylece bütün millet olarak tayin edilmektedir. Şöyle ki:

“Her şeyden önce, memleketimizin bugün karşı karşıya bulunduğu temel sorunu iyi teşhis etmek gereklidir. Türkiye’de bugün temel çelişme, Batı’daki gibi işçi-burjuva çatışması değil, 1919’dakine benzer biçimde, emperyalizme karşı milletçe mücadeledir. Kalkınma, ilerleme ve demokrasi yolunda ilk durağı teşkil eden bu ekonomik ve politik bağımsızlık mücadelesi, elbette ki, kendilerini millettten koparmış olan kompradorlara ve emperyalizmin içerideki müttefiklerine de yönelecek ve onlara yöneldiği ölçüde bir sınıfı nitelik kazanacaktır. Fakat mücadele, özünde, emperyalizme karşı milletçe girişilen milliyetçi bir hareket olarak gelişmektedir.” (Avcioğlu,1966:3)

Milli mücadeleyle ilgili diğer bir önemli ayrıntı ise şöyle dile getirilmektedir:

“Emperyalizm-bağımlı ülke temel çelişmesini, bugün en derinden duyanlar ve bilincine varanlar, genellikle küçük burjuva çevrelerden çıkan ve siyasi edebiyatımızda artık yerleşmiş bir deyimle, Zinde Kuvvetler adı verilen güçlerdir.” (Avcioğlu, 1966:3)

Yön'ün tasvir ettiği sosyalizm evrensel bir ideoloji ve bir işçi sınıfı ideolojisi olarak benimsenmiş ve uygulamaya çalışılmış bir sosyalizm olmaktan çok anti-emperyalizm ve millet bütünlüğü üzerinden ulaşılmış bir sosyalizm olmuştur. Suavi Aydın özgücü eğilimin de bir karakteristiği olduğunu söylediği bu durumu şöyle açıklamaktadır:

“Sosyalistler sosyalist oldukları için ve sosyalizmin en temel argümanı emek sömürsününün karşısında bulunmak olması nedeniyle anti-emperyalist cephede yer aldıkları halde, üçüncü dünyacılar anti-emperyalist oldukları için solcudurlar. Çünkü üçüncü dünyacı hareketlerin beslendiği temel kaynak milliyetçiliktir.” (1998:60).

Bu anlamıyla Yön Atılgan'ın ifadesiyle “anti-emperyalizm ve bağımsızlıkçılık ile milliyetçiliğin teyellendirilerek sosyalizme eklenildiği bir söylem projesi” (2007:682) olarak belirlemektedir. Milliyetçilik ile sosyalizmin bu şekilde eklenmesinde emperyalizm kavramının kritik bir rolü olduğu yazının başından bu yana anlatılmaktadır. Önce Yön Hareketinde ve daha sonra Milli Demokratik Devrim tezinde emperyalizmin kapitalizmle olan organik bağına vurguya rastlanılmamakta ve emperyalizme karşı mücadele ile kapitalizme karşı mücadele iki farklı görev (ki dolayısıyla mücadele yöntemleri de farklılaşacaktır) gibi kurgulanmaktadır. Bu tür bir kavramsallaştırma milliyetçilikle kurulacak ilişkiye olanak tanımaktadır.

Yön Hareketi daha sonraki devrim ve sosyalizm tartışmalarının önünü açar niteliktedir; daha önce de belirtildiği üzere özellikle Mihri Belli'nin öncülük ettiği Milli Demokratik Devrim Hareketi Avcıoğlu ve Yön Hareketi'nden hem esinlenmiş hem beslenmiştir. Mihri Belli Türk Solu'nda kendi imzası ile yazmaya başlamadan önce Yön'de sosyalizme ilişkin yazılar yazmaktadır ve Milli Demokratik Devrim tezini Yön sütunlarında dile getirmiştir. Belli'ye göre Türkiye sömürülen az gelişmiş yarı-feodal bir üçüncü dünya ülkesi olduğu için; Türk toplumunun önündeki devrimci adım milli olmak zorunda olan demokratik devrimdir. Bu adım;

“O halde, emperyalizmin vesayeti altında olan Türkiye'nin, feodal kalıntıları bağrında hala barındıran bir ülke olan Türkiye'nin önündeki devrimci görev milli demokratik devrim'i gerçekleştirmektir. O halde bugün Türkiye'de temel devrimci slogan “Milli Demokratik Devrim” sloganı, “Tam Bağımsız ve Gerçekten Demokratik Türkiye” sloganıdır.” (Belli, 1970:220).

Mihri Belli için Türkiye gerçekliğinde demokrasi mücadelesi anti-emperyalist mücadeleden ayrı düşünülemez çünkü “milli demokratik devrim emperyalizmin vesayetine son verecektir” (1970:220). Bu da öncelikle toplumun ilerici kesimlerinin demokrasi için mücadele etmesiyle olanaklıdır. Mihri Belli için Kemalizm demokratik devrim yolunda atılmış halkçı bir ilk adımdır. “Milli demokratik devrim bütün milli sınıf ve zümrelerin devrimidir ve devrimin başarıya ulaşması, bu milli güçler arasında devrimci güçbirliğinin (milli cephenin) kurulması şartına bağlıdır.” (1970:225). Demokrasi mücadelesi kimsenin-sosyalistlerin ve işçilerin- tekelinde değildir dolayısıyla sivil aydın zümre ve ilerici ordu mensupları bu mücadelede görev üstlenecek olan güçlerdendir. Diğer bir deyişle bürokrasi ve ordu devrimci unsurlar olarak görülmüştür. Bu küçük burjuva zümreye Avcıoğlu'nun atfettiği değer benzeri Belli'de de karşımıza çıkmaktadır:

“Asker-sivil aydın zümrenin ideolojik eğilimi de işbirlikçi sınıfların çıkarıcılık ve emperyalizme teslimiyet ideolojileriyle, ‘ben dümenime bakarım’ zihniyetiyle bağdaşmayan bir eğilimdir. Küçük-burjuva bürokrasisinin ideolojisinin günümüz şartlarına uydurulmuş bir Atatürkçülük olduğu söylenebilir.” (1970:254).

Doğu Perinçek'in şu sözleri bu yaklaşımın tipik bir ifadesidir:

“Türkiye’de topraksız, az topraklı ve orta topraklı köylülerin, işçilerin, esnaf ve zanaatkarın, aydınların, memur ve subayın, yabancı sömürücülerle ortaklık etmeyen sermaye sahiplerinin menfaati birdir. Bizim partimiz Milli Kurtuluş Cephesi’dir. Bizim partimizin komutanı Mustafa Kemal’dir.” (Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, 1988:2145).

Bu cümle, neredeyse hiçbir toplumsal kesimin dışarıda bırakılmadan mücadelenin sadece emperyalistlere, yani yerli olmayan kapitalistlere karşı milletçe yürütüleceği anlamına gelmektedir. Bir kez daha sermaye sahipleriyle emekçi halk kesimlerini aynı potada eritmeye çalışıldığı ve bunun da sosyalizm olarak sunulduğu bir yaklaşımla karşı karşıya kalkmaktayız.

Tüm bu gelişmeler, devrim ve yöntem tartışmaları üzerinde dünya konjonktürünün etkisinden bir kesit olarak görülebilir. Sosyalizme ulaşmada yeni bir model olan Çin Devrimi Türkiye sosyalistleri üzerinde etkili olmuştur. Çin halkının seçtiği yolu ulusal bağımsızlık ve demokrasi için savaşan sömürü ve yarı-sömürü ülkeleri için bir örnek olmalıdır. Maoizm dünya ölçeğinde temel

çelişkiyi ezilen milletlerle emperyalizm arasında görmektedir. Buradan beslenen milli demokratik devrim tezinin ülke içindeki yansıması ise sol/sosyalist örgütlenme modeli olan sınıf partisi yerine sınıfların kaynaşmasına dayalı bir örgütlenme olan cephenin seçilmesi olmuştur. Milletın bütün zinde güçlerinin seferber edilmesiyle bu cephe desteklenmelidir. Burada işçi sınıfı, milli burjuvazi, askeri ve sivil aydınlar devrim cephesinde yer alırken emperyalistler, komprador burjuvazi ve toprak ağaları karşı-devrim cephesindedirler.

Milli Demokratik Devrim Tezi'nin Radikalleşmesi

Yön Hareketi'yle siyaset sahnesine Kemalist bir kanattan giren anti-emperyalist mücadele ve demokrasi mücadelesi MDD ile biraz gelişmiş ve değişmiştir. MDD tezi özellikle bir an önce bir şeyler yapmak gerektiğine inanan ve sahip oldukları dinamizm, devrimci ruhla bunu yapmaya hazır olan gençler için bir çekim merkezi olmuştur. Ancak doğaldır ki Mihri Belli'nin çizdiği çerçevede kalmamış ve ayrı kanallarda ilerleyen MDD'ci yaklaşımlar doğurmuştur. Mücadelede rol oynayacak kesimler ve öncülük/önderlik rolünün kime ait olacağı; hareketin sınıfsal perspektifi ve daha özelden işçi sınıfıyla ilişkisi üzerinden dönen tartışmalar, bu noktadaki farklılıklar MDD hareketinde ayrılıklara neden olmuştur. Bu ayrışmalar sonrasında ortaya çıkan ilk gruplardan biri ilk MDDcileri devrimde proleteryanın öncü rolünü yok saymakla eleştiren Proleter Devrimci Aydınlik grubu olmuştur. Bu çevrenin kurucularından olan Mahir Çayan emperyalizme karşı mücadeleyi kapitalizme karşı mücadeleden ayrı tutmamakta ve sınıfsallık vurgusuyla daha önce tanımlanan burjuvaziyle ittifakı da içeren yaklaşımlara karşı çıkmaktadır. Ayrıca egemen sınıfların baskı aracı olan orduyla ittifakı reddetmektedir (Öztürk, 2006). Ordunun ve Kemalistlerin ilerici rolünü tartışmayan MDD tezi sosyalist hareketin Kemalizm'den ideolojik ve örgütsel olarak bağımsızlaştırılması ve Milli Cephe yerine proleter bir sınıf partisi gerekliliği vurguları sonucu büyük yarılmalarla karşı karşıya kalmıştır.

60'ların sonlarına doğru artan toplumsal hareketlilikler uzlaşmazlıklara zemin oluşturmuş ve ayrılıkları pekiştirmiştir. 15-16 Haziran'a giden süreç ve 15-16 Haziran'ın kendisi Türkiye'de işçi sınıfının azımsanmayacak düzeyde olduğunu göstermiştir. Bu dönemde işçi örgütlenmelerinin ve kolektif bilincin yükselişinden kolaylıkla söz edilebilir. Bu süreçteki öğrenci ve işçi eylemlerinde müdahalenin polisten gelmesi ordunun bir müttefik olarak görülmesinin koşullarını bir süre daha muhafaza etmiştir. Ancak, 15-16 Haziran eylemlerindeki ordunun tutumu MDD içindeki çatlakları derinleştirmiştir. İşçilerin silahlı kuvvetlerin müdahalesi ile fabrikalara geri gönderilmesi, önderlerinin hapsedilmesi, işçilerin öldürülmesi ordunun kendi içinde ve bir kurum olarak işçi sınıfının devrim müttefiki

olmayacağını açıklıkla ortaya çıkarmıştır. Mihri Belli ile aynı çizgide yer alan devrimciler 15-16 Haziran günlerinde işçilere “Ordu işçi elele” sloganları attırmaya ve sürecin esas sorumlusunun Adalet Partisi hükümeti olduğunu provoke etmeye çalışmıştır. (Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, 1988:2156). Eylemlerde sergilenen müdahalenin açıklığına karşın ordu ve Anayasa’ya olan inanç bu dönemde de dillendirilmiştir. Bu arada Yön Hareketi’nin yayın organı Devrim dergisi Türkiye işçi sınıfının en önemli politik eylemlerinden olan 15-16 Haziran manşette dahi yer vermemiştir (Atılğan, 2002:321). 15-16 Haziran eylemleriyle çerçevesi ve rengi iyice belirginleşen 12 Martla birlikte sola hakim olan bu bulanık hava büyük ölçüde sona erecektir. Başka bir açıdan, düzeni sarsacak potansiyeli bulunan anti-emperyalist mücadelenin önü düzeni tehdit edecek boyutlara ulaşmadan ordunun müdahalesi ile kesilmiştir (Kaya, 2006:7). Kemalizm’le ittifak fikri önce bu eylemlerle sonra 12 Mart ile oldukça yaralanmıştır. Murat Belge’nin ifadesiyle:

“12 Mart’ın Türkiye tarihinde önemli bir sonucu, ilericilik üzerinde bir tür tekelini kaldırması olmuştur. Bu döneme kadar Türkiye’de ilericilik Kemalizmin bir yorumu olarak sunulmuş ya da özellikle sosyalizm gibi Kemalizm’le ilgisi olmayan ilerici ideolojiler Türkiye’de var olma ve halka hitap edebilmek için onunla dostane bir ilişki kurmak zorunluluğu duymuşlardır. 12 Martla bu uyumsuz ittifak sona erdi... 16 Haziran işçi başkaldırmasından sonra sosyalistlerin ağırlıklı kesimi tercihlerini işçilerden ve kitlesel meşruiyetten yana yaptılar.”(Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi, 1988:2183).

Milli Demokratik Devrimin Bugünü

12 Mart solu için bir dönüm noktası olsa da; 12 Martla sözü edilen ittifakın tamamıyla sona erdiğini söylemek çok mümkün gözüküyor. Yine 70’lerin sonunda “ulusal demokratik cephe” çağrıları göze çarpmaktadır. DİSK’in 1 Mayıs mitinglerindeki –tabii artık çok daha sınıfsal ifadelerin kullanıldığı– pankartları arasında “Komünistler, Sosyalistler, CHP’li Yurtseverler, Faşist Tırmanışa, Emperyalizme Karşı Savaş Birliği’ne”, “İşçiler, Köylüler, Memurlar, Aydınlar, Esnaf ve Zanaatkarlar, Erler, Astsubaylar, Subaylar, Ortak Düşman Emperyalizme, İşbirlikçi Tekelci Burjuvaziye ve Toprak Ağalığına Karşı Savaşta Birleşin” sloganları da bulunmaktadır (Küçük, 1990:387).

Türkiye’nin iktisadi ve sosyal analizlerine ve büyük ölçüde özgüllüğüne dayandırılarak üretilen milli demokratik devrim tezinin, Kemalizm içerisinde

kendine alan yaratması ve onun içerisinde konuşması 60 yıllarda yaygınlık kazanmış ve Türkiye siyasetinde önemli bir eğilim olarak varlığını sürdürmüştür. Kemalizm ve sosyalizm arasındaki bu ilişki 70'lerle birlikte büyük ölçüde sorgulanmaya ve aşılmaya başlansa da bu ilişkinin kazandığı gelenekselliğin Türk solu üzerinde etkisinin geçerliliğini koruduğu durumlara hâlâ şahit olabiliriz.

Halkın Kurtuluş Partisi gibi Birinci Kuvayi Milliye'den söz eden örneklerle karşılaşmanın ötesinde Kemalist kanatla birlikte solda yer alan bazı yapılanmalarda bu söylemlere yeniden sıkı bir şekilde sahip çıkıldığını gözlemleyebilmekteyiz. Örneğin Türkiye Komünist Partisi Genel Sekreteri Kemal Okuyan Yön Dergisi'nde yer bulan "milliyetçilik bayrağını Sam Amca Dalkavukları'nın elinden alma" çağrılarına yanıt verir şekilde Türkiye Solu'nun Türk Bayrağı'nı sahiplenmesi gerektiğini bundan birkaç yıl önce dile getirmiştir. Ki, son yıllarda "Sam Amca" metaforuna bu partinin afişlerinde sıklıkla rastlanır olmuştur. Cumhurbaşkanlığı seçimi sürecinde farklı grupların gösterdiği tepkilere esas damgasını ABD karşıtlığı vurmuştur ve bu anlamıyla anti-emperyalizm geniş bir ortaklık yaratmıştır. "Ulusal sol" ve/veya "ulusalcılar" kavramları da siyasi literatürümüzde daha fazla yer bulur olmuştur. Zamanında "Lozan Fatihi" olan Doğu Perinçek ve İşçi Partisi bu kavramlara karşılık gelen en tipik örneklerdir. Çeşitli yayın organlarında Türk Ordusuna güvenlerini sıklıkla dile getirmekte ve emperyalistlerle mücadelede ulusal ekonomi, ulusal güvenliğe vurgu yapmaktadır.

Emperyalizme Karşı Yurtsever Cephe'nin eylemlerinde atılan "ABD'nin Gülü ABDullah Gül", "Emperyalizmin Gülü ABDullah Gül", "ABD ve AB İşbirlikçi AKP", "Ne ABD Ne AB, Tam Bağımsız Türkiye" sloganlarının Cumhuriyet mitinglerinde de atılması belirli düzeyde bir yakınsamayı sergilemektedir. Kuvayi Milliye ruhunun esas canlandığı yerin bu mitingler olduğu göze çarpmaktadır çünkü devamında "Kemalist uyanış engellenemez" ve "Şeriatı yenecek, Atatürk'ün ordusu" sloganları gelmektedir.

"Ulusal bütünlük için el ele" sloganı ise tabloyu tamamlayan bir içeriktedir. Ortaklığın yaratıldığı zemin solcular, sosyalistler için kaygan ve tehlikeli bir zemindir. Demokrasi ve bağımsızlık mücadelesiyle anti-emperyalizmden yapılan kalkış ulusal bütünlükte son bulabilmektedir. Ulusal bütünlük ve ulus devlet vurguları devletin kapitalist karakterinin ve toplumun ve toplumsal mücadelenin sınıfsallığının kitlelerin gözünde belirsizleşmesine neden olmaktadır. Kapitalizmin bir aşaması olan emperyalizme karşı mücadele kapitalizme karşı mücadeleden, açıkçası sosyalist mücadelen ayrı düşünülmemelidir.

Sonuç

Buradan hareketle, 60'lar solunun özgücülük eğilimine bir kez daha dönüp bakarak gerekli dersleri çıkarmanın, sosyalist ideolojinin evrensel değerleriyle buluşmak adına faydalı bir iş olduğu tespit edilmelidir. Çıkarılacak dersler, özellikle bugün "ulusal sol" ve "liberal sol" olarak indirgenerek kategorize edilmiş olan Türkiye Solu'nu sıkıştığı bu noktadan kurtaracak bir yol olma potansiyelini taşımaktadır.

Son dönemde gündelik siyasette yer bulan tartışmalar milliyetçilik eleştirisini sorunlu bir hale sokmuştur. Siyasal alana yerleştirilmeye çalışılan ulusalcı değilsen liberalsin algısı, siyaset hayatında yaygınlaşan diğer kutuplaşmalar gibi sunni bir kutuplaşmadır. Özellikle liberal kanattan ulusalcılık ve Kemalizme yöneltelen eleştiriler dolaylı ya da doğrudan solu hedef alır hale gelmiştir. Bir süre önce Rasim Ozan Kütahyalı'nın Taraf gazetesinde yayınlanan bir yazısı bu duruma iyi bir örnektir ve hakim olan kafa karışıklığı ve siyasi perspektifsizliğe hizmet etmektedir. Kütahyalı yazısında şöyle diyor:

"Bu milliyetçilik öyle MHP tipi milliyetçiliğe göre de daha insancıl ve masum falan da değildir. Bilakis modernist ve Marksist-Leninist etkileşimler sebebiyle daha pozitivist, katı ve insansız hale gelmiş, zenofobik hatta ırkçı eğilimlere kayabilecek bir milliyetçiliği Türk 68 ruhunun milliyetçiliği. Nitekim bugün kendini "Ulusalcılık" olarak takdim eden akım birebir olarak bu ruhun mirasçısıdır. Aralarında doğrusal bir süreklilik vardır." 2

Kütahyalı yazının devamında "Marksizm-Leninizmin totaliter(!) özü" dolayısıyla milliyetçilikle çok rahat uyuşabildiğini iddia etmektedir. Böyle bir kutuplaşma ortamında, ulusalcılık eleştirisi ve bu yoldan 60'lara gitmek çekince yaratsa da, siyasal yaklaşımların kısırlaştığı bu dönemde, ulusalcı veya liberal olmayan bir sol perspektif bunu zorunlu kılmaktadır. Bu perspektife destek olması amacıyla yazıda anti-emperyalizm üzerinden yürütülen ulusalcılığın, daha doğrusu anti-emperyalist olmayı anti-kapitalist olmaya taşımamanın bir sonucu olarak doğan ulusalcılığın eleştirisine yer verilmiştir.

Sosyalistleranti-emperyalist, demokratikmücadele verebilirlerve vermelidirler; ancak bu salt bir ulus bağımsızlığının ötesinde kapitalizme karşı mücadeleden doğan bir mücadele olmalıdır. Aksi, emekçi sınıfın ve ezilenlerin sorunlarına çözüm üretmekten uzak bir ulusalcılık olmaktadır. Çünkü "Emperyalizme karşı

2 Kütahyalı, Rasim Ozan, (2008), "Denizlerin Yolu Bizi Nereye Götürür", Taraf Gazetesi, 24 Mayıs.

ulusalcı duruş, toplumsal pratikte emeğin kurtuluşu perspektifinden kopuksa emekçilerin yararına olmayan, aksine emekçileri kapitalist pazara daha bağımlı kılan ve teselli verici argüman olur” (Pınar, 2007:55). Karşıt sınıfları, egemenleri ve ezilenleri kısacası toplumun tüm kesimlerini ulusalcılık adıyla aynı potada eritmek istemeden de olsa emperyalistlerin çıkarlarına hizmet etmektedir.

KAYNAKÇA

- Atılğan, Gökhan (2002), *Kemalizm ile Marksizm Arasında Geleneksel Aydınlar: Yön-Devrim Hareketi*. Tüstav: İstanbul.
- Atılğan, Gökhan (2007), “Anti-emperyalizm ve bağımsızlıkçılık (1920–1971)” *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce*, Cilt 8, 661–704.
- Avcıoğlu, Doğan (1962a), “Sosyalizm Anlayışımız”, *Yön*, s.36, 3.
- Avcıoğlu, Doğan (1962b), “Yapıcı Milliyetçilik”, *Yön*, s.4, 3.
- Avcıoğlu, Doğan (1966), “27 Mayıs”, *Yön*, s.165, 3.
- Avcıoğlu, Doğan (1996), *Türkiye’nin Düzeni*, Tekin Yayınevi: İstanbul.
- Aydemir, Şevket Süreyya (1968), *İnkılap ve Kadro*, Bilgi Yayınevi: Ankara.
- Aydın, Suavi (1998), “Milli Demokratik Devrim”den Ulusal Sol’a Türk Solunda Özgücü Eğilim” *Toplum ve Bilim*, 78, 59- 89.
- Aydın, Suavi (2003), “Sosyalizm ve Milliyetçilik: Galiyefizmden Kemalizm’e Türkiye’de Üçüncü Yol Arayışları” *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce*, Cilt 4, 438–468.
- Aydinoğlu, E. (2007), *Türkiye Solu 1960-1980. Versus* Kitap Yayınları: İstanbul.
- Belli, Mehmet Mihri (1970), *Yazılar, 1965–1970*, Sol Yayınları: Ankara.
- İnsel, Ahmet (2003), “Milliyetçilik ve Kalkınmacılık” *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce*, Cilt 4, 762–776,
- Kaya, Muzaffer (2006), “Türkiye’de Anti Emperyalist Mücadele (1965–1971)”, *Journal of Historical Studies*, C. 4, 1–12,
- Küçük, Yalçın (1990), *Türkiye Üzerine Tezler- 3*, Tekin Yayınevi: İstanbul.
- Mazıcı, Nursen (2003), “27 Mayıs Kemalizm’in Restorasyonu mu?” *Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce*, Cilt 2, 555-570
- Öztürk, Hakan (2006), “Bugünün Eylemi İçin Mahirlerin Deneyimi”. *Teori ve Politika*, v.41.
- Pınar, Babür (2007), “Milliyetçilik Sosyalist Hareketin Kurdudur”, *Milliyetçilik, Yurtseverlik ve Sol, Özgür Üniversite Kitaplığı*: Ankara.
- Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi* (1988), C.7, İletişim Yayınları: İstanbul.